

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่ได้วิวัฒนาการมาเป็นเวลานาน นับแต่สมัยกรีกและสมัยโรมัน อันเป็นการต่อต้านระบบการปกครองที่กษัตริย์มีอำนาจมาก ประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพใดๆ และได้พัฒนาก้าวหน้าเรื่อยมาจนปัจจุบัน ซึ่งจะกำหนดการให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้ในที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคำประกาศหรือหลักปฏิญญาสากล แม้กระทั่งในรัฐธรรมนูญ โดยได้ยึดถือเป็นหลักและแนวทางในการปกครองบริหารประเทศเสมอมา ซึ่งการที่มีการรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น เป็นหลักการสำคัญที่เป็นการนำแนวคิดของลัทธิรัฐธรรมนูญนิยม เนื่องจากลัทธิรัฐธรรมนูญนิยมนั้นจะให้การยอมรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้เป็นประการสำคัญ โดยจะใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือหรือเป็นกลไกเพื่อใช้ในการปกครองหรือบริหารประเทศ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นี้ ถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่นำหลักการของลัทธิรัฐธรรมนูญนิยมมาใช้ เนื่องจากได้มีการให้การรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้อย่างมาก ซึ่งไม่เคยมีปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อน อีกทั้งได้กำหนดเครื่องมือในการดำเนินการเพื่อให้สิทธิเสรีภาพเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ

จากการที่ประเทศไทย ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลทำให้สิทธิเสรีภาพของบุคคลและนักโทษเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนนักโทษผู้กระทำความผิดในเรือนจำในอัตราที่สูงมาก ทำให้การปฏิบัติต่อนักโทษเป็นไปอย่างไม่เหมาะสม บางครั้งการปฏิบัติต่อนักโทษอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของนักโทษในหลายๆ ประการ เช่น สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในทางสติปัญญาและความเชื่อ เสรีภาพในทางสังคม เสรีภาพในทางการเมืองและเสรีภาพในทางเศรษฐกิจต่างๆ เหล่านี้ แม่นักโทษจะเป็นบุคคลผู้กระทำความผิดที่ถูกแยกตัวออกจากสังคมและมารับโทษในเรือนจำ จึงทำให้สิทธิเสรีภาพของนักโทษที่มีอยู่และที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองถูกจำกัดหรือสูญเสียไปอันเนื่องมาจากการกระทำฝ่าฝืนกฎหมาย แต่นักโทษยังคงมีสิทธิและเสรีภาพบางประการเหลืออยู่ ในฐานะที่นักโทษนั้นเป็นพลเมืองของประเทศ

ในอดีตที่ผ่านมา การลงโทษต่อนักโทษจะเป็นไปอย่างขาดการให้ความเคารพ ในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทำให้นักโทษได้รับการปฏิบัติที่เป็นไปอย่างทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม และได้มีวิวัฒนาการที่ดีขึ้นเป็นลำดับมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบกับมีกระแสเรียกร้องให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของบุคคลหรือนักโทษจากนานาประเทศ และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งได้มีการขยายความคุ้มครองแก่บุคคลและนักโทษที่เพิ่มมากขึ้นจากเดิม ตามแนวทางการปฏิรูปการเมืองการปกครอง จึงทำให้ประเทศไทย โดยเฉพาะกรมราชทัณฑ์จะต้องดำเนินการปฏิบัติต่อนักโทษเด็ดขาดในทุกๆด้าน โดยเฉพาะการแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อนักโทษให้เป็นไปอย่างมีมนุษยธรรม เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่นักโทษพึงมี อันจะพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันกับที่นานาชาติอารยประเทศถือปฏิบัติ อย่างสอดคล้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทันกับกระแสของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จากการพิจารณาศึกษาแนวทางในการปฏิบัติต่อนักโทษของประเทศไทย ดังที่ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบมาในบทที่ 3 และบทที่ 4 ข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่ากรมราชทัณฑ์ยังมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขแนวทางการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กฎระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อดำเนินการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่นักโทษเพิ่มขึ้นแต่ประการใด ในขณะที่สิทธิเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญได้เปลี่ยนแปลงไปในหลายประการดังได้ศึกษามาข้างต้นนั้น

ดังนั้น จากที่ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่ง ที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการกำหนดแนวทางการบริหารหรือปกครองประเทศ และให้การรับรองและคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพอันเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จากที่ได้มีการขยายการให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลหรือนักโทษเพิ่มขึ้นจากเดิม จึงเป็นผลให้ต้องมีการดำเนินแนวทางในการบริหารประเทศให้สอดคล้องกับที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ อย่างกรณีของแนวทางการปฏิบัติต่อนักโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กฎระเบียบ ข้อบังคับ นั้นมีบางส่วนที่ยังมีความขัดแย้งและต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและตามหลักการสากลที่ประเทศต่างๆ ได้ให้การยอมรับ เช่น หลักสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เพื่อการคุ้มครองหรือป้องกันนักโทษให้พ้นจากการปฏิบัติอย่างขาดการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือเป็นไปอย่างทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม อันจะทำให้กรมราชทัณฑ์บรรลุเป้าหมายการพัฒนาและแก้ไขฟื้นฟูนักโทษในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อให้สามารถกลับสู่สังคมและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่จะเกิดประโยชน์แก่ประเทศอย่างมหาศาล อันสอดคล้องกับแนวความคิด

ในการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของนักโทษ สิทธิหรือหลักการขั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งจะทำให้นักโทษนั้นสามารถพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่านักโทษนั้นจะเป็นบุคคลผู้กระทำความผิดซึ่งถูกจำกัดหรือสูญเสียสิทธิตามกฎหมายก็ตาม แต่นักโทษก็ยังมีสิทธิบางประการที่ยังคงเหลืออยู่

จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิเสรีภาพของบุคคลและนักโทษตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2538 ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ประกอบกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติในบทที่ 4 แล้ว สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มขึ้นจากเดิม ดังนี้ คือ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถือเป็นเรื่องใหม่ที่ได้มีการให้การรับรองไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยจะสามารถนำไปกล่าวอ้างได้ในกรณีที่บุคคลหรือนักโทษเดือดร้อนนั้นถูกละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งยังไม่มีมีการกำหนดความหมายหรือขอบเขตที่ชัดเจนว่า "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์" จะมีความหมายครอบคลุมเพียงใด และเรื่องใดบ้าง ซึ่งต้องอาศัยการตีความของศาลว่าจะกำหนดให้มีขอบเขตแค่ไหน เพียงใด อย่างไรก็ตามของการปฏิบัติต่อนักโทษโดยการใช้เครื่องพันธนาการของกรมราชทัณฑ์ ในมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวเปิดช่องให้เจ้าพนักงานมีอำนาจดุลพินิจในการใช้เครื่องพันธนาการมากเกินไป โดยไม่มีการแยกปฏิบัติแก่นักโทษในแต่ละประเภทว่าเป็นนักโทษในความผิดร้ายแรงหรือไม่ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของนักโทษ ซึ่งจะได้ทำการเสนอแนะต่อไป

หลักความเสมอภาค ถือเป็นหลักพื้นฐานแห่งความยุติธรรม ในการที่บุคคลหรือนักโทษจะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ แม้ว่าในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหลายๆ ฉบับก่อนหน้าการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปัจจุบันจะได้บัญญัติรับรองถึงหลักความเสมอภาคไว้ แต่ในทางปฏิบัติบุคคลหรือนักโทษไม่สามารถนำมากล่าวอ้างเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพแต่ประการใด และปัจจุบันได้นำหลักความเสมอภาคมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยที่บุคคลหรือนักโทษจะสามารถนำหลักดังกล่าวมากล่าวอ้างเพื่อให้ได้รับความคุ้มครอง ซึ่งถือว่าเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในการเรียกร้องเพื่อให้ได้รับการปฏิบัติต่อตนอย่างเท่าเทียมกัน

สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย จากการศึกษพบว่าสิทธิเสรีภาพของบุคคล และนักโทษในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปในหลายๆ ประการตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ที่ให้การรับรองไว้ เช่น การลงโทษบุคคลหรือนักโทษ ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และต้องไม่ลงโทษหรือปฏิบัติอันเป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม

ซึ่งแนวทางในการปฏิบัติต่อบุคคลผู้กระทำความผิดหรือนักโทษเด็ดขาดนั้น จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ อย่างกรณีของการลงโทษทางวินัย จะเห็นได้ว่าในมาตรา 35 ของพระราชบัญญัตินี้กล่าวไว้ว่า บัญญัติให้มีการลงโทษโดยการขังห้องมืด การเสียนักโทษ ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนในข้อ 5 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 7 และหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ ข้อ 31 ถึงแม้ว่าปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์จะได้เตรียมการแก้ไขเพื่อให้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและหลักการสากลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยการประกาศให้มีการลงโทษทางวินัยแก่นักโทษเด็ดขาดในเรื่องดังกล่าว แต่ยังมีได้มีการยกเลิกหรือแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ในมาตรา 35 ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าน่าจะได้มีการแก้ไขโดยการตราเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมยกเลิกเรื่องดังกล่าวเพื่อให้เป็นบรรทัดฐานอย่างเดียวกันกับสากล

สิทธิเสรีภาพในทางสติปัญญาและความเชื่อ ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ เพิ่มเติมขึ้นจากเดิม โดยการบัญญัติให้บุคคลหรือนักโทษสามารถที่จะปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อถือในศาสนาของแต่ละคนได้อย่างเสรีและห้ามออกกฎหมายมาจำกัดอย่างเด็ดขาด

ในทางปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์นั้น จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าสิทธิเสรีภาพในการถือศาสนาและการปฏิบัติพิธีกรรมความเชื่อทางศาสนาไม่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 แต่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อที่ 68 ซึ่งห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำปฏิบัติต่อนักโทษอันเป็นการขัดต่อลัทธิทางศาสนาของนักโทษแต่ละคน โดยที่กรมราชทัณฑ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญข้อนี้ ดังจะเห็นได้จากการที่กรมราชทัณฑ์ได้มีคำสั่งเป็นหนังสือไปยังเรือนจำทั่วประเทศให้ถือปฏิบัติแก่นักโทษในเรื่องของการศาสนาให้เป็นไปในแนวทางหรือบรรทัดฐานอย่างเดียวกัน อันถือเป็นการให้ความคุ้มครองในเรื่องนี้ได้ดีพอควร

ส่วนสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนั้น ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 39 จากการศึกษาวิเคราะห์จะพบว่ามีจำกัดสิทธิเสรีภาพในเรื่องนี้ เหตุผลเพื่อความมั่นคงของรัฐและเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการบริหารงานของเรือนจำ ซึ่งในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และในหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ไม่มีกำหนดไว้แต่ประการใด จึงทำให้นักโทษไม่สามารถใช้สิทธิเสรีภาพในเรื่องนี้ได้ แต่จากการศึกษาพบว่าแต่เดิม น่าจะมีการอนุญาตให้นักโทษสามารถแสดงความคิดเห็นโดยการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ โดยพิจารณาจากที่ได้มีคำสั่งห้ามมิให้นักโทษให้สัมภาษณ์

สิทธิเสรีภาพในทางการเมือง จากการศึกษาในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่างๆ และหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ จะพบว่านักโทษจะถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในเรื่องนี้ อย่างเด็ดขาด โดยไม่มีการกำหนดให้นักโทษสามารถที่จะกระทำการหรือใช้สิทธิใดๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้เลย ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมือง หรือสิทธิในการชุมนุม ซึ่งจะเห็นได้ว่านักโทษจะสูญเสียสิทธินี้ตลอดไป แต่สำหรับบุคคลธรรมดาแล้ว จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในหลายประการ เช่น ในเรื่องของอายุของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือคุณสมบัติของผู้เลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง ฯลฯ

สิทธิเสรีภาพในทางสังคม

โดยที่ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพในทางสังคมแก่บุคคลไว้ ซึ่งจากที่ศึกษามาข้างต้น ในส่วนของการศึกษาของนักโทษ จะพบว่าตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ไม่มีข้อบังคับที่ชัดเจนว่าให้ผู้ต้องขังที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับต้องศึกษาจนกว่าจะจบการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งในมาตรา 27 กำหนดให้เป็นอำนาจของอธิบดีในเรื่องนี้ และในการจัดหาอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษาตามมาตรา 28 ก็ให้นักโทษหามาเอง ดังนั้นเมื่อผู้ต้องขังสำเร็จการศึกษาในเรือนจำไม่ว่าในระดับใด เมื่อพ้นโทษไปแล้วจะประสบปัญหาในการเข้าศึกษาต่อ หรือเข้าทำงาน โดยเฉพาะในภาครัฐไม่ได้ ซึ่งควรที่จะต้องแก้ไขกฎหมายในเรื่องดังกล่าวให้มีความชัดเจน

สิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้มีการรับรองไว้แต่เฉพาะบุคคลธรรมดา ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงไป เช่นในเรื่องการเลือกตั้ง บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้นั้นจะต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งนักโทษจะไม่มีสิทธิ

ใดๆ ในเรื่องนี้ เนื่องจากไม่มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 หรือในหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ และสำหรับในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทางสังคมนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้มีการรับรองไว้ ซึ่งบุคคลธรรมดา แต่สำหรับนักโทษเด็ดขาดนั้น ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 27,28 โดยให้เป็นการใช้อำนาจดุลพินิจของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ในการออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับเรื่องนี้ และตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ ในข้อ 77 ซึ่งมีการให้การศึกษาแก่นักโทษได้ดีพอสมควรอันสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าว นอกจากนี้สิทธิในการรักษาพยาบาลของนักโทษ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในมาตรา 52 ได้ให้การรับรองไว้และในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ส่วนสิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจนั้นนักโทษถูกจำกัดมิให้มีสิทธิเสรีภาพในเรื่องนี้เลย

ดังนั้น จากข้อสรุปเห็นได้ว่าสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในหลายประการดังได้กล่าวมานั้น แต่สำหรับแนวทางในการปฏิบัติต่อนักโทษเด็ดขาดในเรือนจำ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติยังคงมีแนวทางในการปฏิบัติเช่นเดิม แต่กรมราชทัณฑ์ก็ได้พยายามที่จะวางแนวทางเพื่อให้การปฏิบัติต่อนักโทษนั้นมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญเสมอมา

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย โดยพิจารณาขอบเขตในทางนิติศาสตร์ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติต่อนักโทษของกรมราชทัณฑ์ และส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของนักโทษเด็ดขาดในด้านต่างๆ ในทางปฏิบัติมีความสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักมาตรฐานอันเป็นสากล อันจะทำให้เกิดการพัฒนาด้านที่ดีๆ ขึ้นไป ดังนี้คือ

(ก) ในเรื่องของการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายของนักโทษนั้น กรมราชทัณฑ์น่าจะได้นำคำนี้ถึงสิทธิของนักโทษตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ และหลักการอันเป็นสากล โดยการปฏิบัติให้ถูกต้องไปในแนวทางเดียวกันกับที่นานาประเทศได้ถือปฏิบัติ อันจะเห็นว่าการลงโทษต่อนักโทษโดยการใช้เครื่องพันธนาการนั้น น่าจะกระทำแต่เฉพาะนักโทษที่เป็นอาชญากรร้ายแรงที่มีพฤติการณ์ว่าจะหลบหนีหรืออาจทำร้ายเพื่อนนักโทษด้วยกัน และในมาตรา 35 ของพระ

ราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ได้บัญญัติให้มีการขังเดี่ยว การเขียนและการขังห้องมืด อันเป็นโทษทางวินัย ซึ่งน่าจะได้มีการแก้ไขให้สอดคล้องกับหลักสากลและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพราะถือได้ว่าเป็นการลงโทษที่ทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม อันขัดต่อหลักขั้นพื้นฐานเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหลักสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อีกทั้งยังขัดต่อหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ แม้ว่าทางปฏิบัติจะได้มีหนังสือยกเลิกมิให้ปฏิบัติแล้ว แต่ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ยังมีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง อันอาจทำให้มีการนำบทบัญญัติดังกล่าวไปบังคับใช้ในการปฏิบัติต่อนักโทษในเรื่องนี้ได้ ดังนั้นจึงเห็นควรที่จะได้ทำการยกเลิกเสียให้จบล้าง และน่าที่จะได้มีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในบททั่วไปเป็นคำนิยามศัพท์ในมาตรา 4 ว่า "การปฏิบัติต่อนักโทษทุกประเภท ให้คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ โดยการปฏิบัติใดจะถือเป็นการกระทำต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่นั้น ให้พิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นกรณีๆไป" ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมสอดคล้องกับทางปฏิบัติอันมีจุดมุ่งหมายในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษ ให้กลับตัวเป็นคนดี ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศต่อไป

นอกจากนี้ในเรื่องของการใช้เครื่องพันธนาการตามมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 นั้น เปิดช่องให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจในการใช้เครื่องพันธนาการกว้างเกินไป เปิดช่องให้มีการกระทำละเมิดสิทธิของผู้ต้องขัง และการใช้ตรวนก็ไม่มีมีการแยกปฏิบัติต่อนักโทษว่าจะใช้การตีตรวนกับนักโทษประเภทใด ซึ่งน่าจะได้มีการแก้ไขในมาตรา 14 ว่า "การใช้เครื่องพันธนาการให้คำนึงถึงประเภทและฐานความผิดของนักโทษ โดยมีให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่..." ซึ่งน่าจะเหมาะสมกว่าเพราะจะสามารถใช้ตรวนได้ตามประเภทของนักโทษ และประการสำคัญควรที่จะมีการกำหนดให้การใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าพนักงานกระทำด้วยเหตุผลหรือให้ศาลเป็นผู้พิจารณาสั่งในเรื่องของการใช้ตรวน เพราะเป็นการใช้อำนาจทางตุลาการ อีกทั้งควรปฏิบัติในการใช้ตรวนให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อที่ 28 อย่างเคร่งครัด หรือยกเลิกการใช้ตรวน และควรให้คำจำกัดความคำว่า"อุกฉกรรจ์" ให้ชัดเจน ซึ่งน่าจะเหมาะสมและเป็นไปโดยการเคารพในหลักขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญและหลักการสากล

(ข) ในเรื่องการตรวจค้นตัวนักโทษนั้น ในทางปฏิบัติแม้ว่าในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 35 และ 36 จะให้สิทธิแก่เจ้าพนักงานเรือนจำในการตรวจค้นได้ แต่ทางปฏิบัติมิได้มีการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่นักโทษในเรื่องนี้อย่างเพียงพอ แม้ว่าจะมีข้อกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติว่าให้กระทำด้วยความอ่อนโยน และเคารพ อย่างสุภาพ และด้วยความยุติธรรม เนื่องจากเป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายของนักโทษ

แต่ด้วยเหตุผลของความมั่นคงปลอดภัยในเรื่องจำ จึงต้องทำการตรวจค้น ซึ่งกรณีกรมราชทัณฑ์น่าจะ
ที่จะได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติในเรื่องนี้ โดยการจำกัดการใช้อำนาจดุลพินิจในการตรวจค้นของ
เจ้าพนักงานให้มากขึ้น และในกรณีของการตรวจจดหมาย นั้นมีข้อสังเกตว่าน่าจะเป็นการขัดต่อ
บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 37 ซึ่งกรณีน่าจะได้มีการพิจารณาพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พ.ศ. 2479 มาตรา 35 และ 36 โดยให้มีการแก้ไขโดยการยกเลิกกฎหมายเรื่องดังกล่าว โดยการแก้ไข
ในมาตรา 35 (6) ว่า "จัดให้ไปทำบริการสาธารณะ โดยอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน และ
(7) จัดให้ไปอบรมด้านศีลธรรมจรรยาหรือส่งไปพัฒนานิสัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี
และ(8) บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมหรือหน่วยงานราชการ เป็นระยะเวลา 30 วัน หรือขึ้นอยู่กับพฤติ
การณ์ของแต่ละบุคคล.." ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์และไม่เป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน และใน
มาตรา 36 ควรแก้ไขเป็นว่า "...ให้ยุติการลงโทษนั้นโดยพลัน ทั้งนี้ให้เป็นดุลพินิจของแพทย์.."

(ค) ในส่วนเรื่องการศึกษาของนักโทษ อันเป็นสิทธิเสรีภาพในทางสังคมที่บุคคล
หรือนักโทษพึงได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แม้ว่า
ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 27 และ 28 จะกำหนดให้เป็นอำนาจของอธิบดีใน
การใช้ดุลพินิจในการที่นักโทษจะได้รับการศึกษา ซึ่งควรแก้ไข มาตรา 27 และมาตรา 28 โดยการ
กำหนดให้นักโทษที่จบการศึกษาและพ้นโทษแล้วเป็นหน้าที่ของรัฐต้องมีสถานศึกษารองรับเพื่อให้
เข้าศึกษาต่อได้ อีกทั้งแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ให้นักโทษที่จบการศึกษาสามารถนำ
ประกาศนียบัตรใช้เป็นหลักฐานการสมัครเข้าทำงานได้ โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ซึ่ง
เป็นการไม่จำกัดสิทธิในเรื่องคุณสมบัติหรือในเรื่องประวัติการกระทำความผิด อันจะเป็นการพัฒนา
เพื่อให้นักโทษดังกล่าวเป็นทรัพยากรบุคคลผู้มีความรู้ค่าอันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศต่อไป

(ง) ประการสุดท้าย คือ เมื่อนักโทษผู้พ้นโทษแล้ว ไม่สามารถจะได้รับการยอมรับ
ในการเข้าทำงาน หรือไม่มีสิทธิในการเลือกตั้ง ลงสมัครรับเลือกตั้ง และอีกหลายประการ อันเป็นข้อ
จำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลในทางสังคม ซึ่งรัฐน่าที่จะได้ดำเนินการแก้ไขเรื่องนี้โดยการ
พิจารณาแก้ไขโดยการยกเลิกใบแดงแจ้งโทษ อันเป็นการคืนสิทธิเสรีภาพให้แก่บุคคลเหล่านั้น การ
ที่รัฐกำหนดให้มีใบแดงแจ้งโทษนั้นเป็นเสมือนการลงโทษที่ซ้ำซ้อน อาจทำให้นักโทษกลับไปกระทำ
ความผิดอีก น่าจะเหมาะสมกว่า อันจะทำให้ให้นักโทษเหล่านี้ไม่ต้องได้รับการตราหน้าว่าเป็นคนชั่ว
ซ้ำซาก เพราะมีผลต่อสภาพจิตใจของบุคคลผู้พ้นโทษอย่างมาก

จากปัญหาที่เกิดขึ้น การที่จะแก้ไขปรับปรุงกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นระเบียบ
หรือแนวทางในการปฏิบัติต่อนักโทษให้สัมฤทธิ์ผลที่เป็นจริงได้นั้น มิใช่จะกระทำแต่เพียงอย่างเดียว

แต่จะต้องมีองค์ประกอบในส่วนอื่นๆ เข้ามาช่วยกันเพื่อให้เกิดการสอดประสานกันอย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้ศึกษาจึงขอเสนอข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการใน 2 มาตรการ ดังนี้คือ

มาตรการเร่งด่วน

- (1) โดยการให้กระบวนการยุติธรรมต้องร่วมมือกันในการลดมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิดเล็กๆ น้อยๆ ไม่ใช่โทษจำคุกโดยไม่จำเป็น โดยอาจใช้วิธีการคุมประพฤติหรือการชะลอการฟ้อง
- (2) ต้องแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ยกเลิกโทษทางวินัยบางประเภทได้แก่การขังห้องมืด และการเขียน
- (3) กรมราชทัณฑ์ต้องกำหนดมาตรการในการลงโทษฐานผิดวินัยแก่ผู้ต้องขัง โดยให้ต้องปฏิบัติตามระเบียบโดยเคร่งครัด อาทิเช่น ก่อนจะลงโทษต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้ชี้แจง ว่ามีข้อแก้ตัวอย่างไร
- (4) รัฐต้องสนับสนุนงบประมาณในการสร้างและดำเนินงานเรือนจำให้เป็นมาตรฐาน ทั้ง การควบคุมและการอบรมแก้ไข
- (5) ควบคุมการใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าที่จำเป็นและเหมาะสมกับสภาพความผิด
- (6) การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของเรือนจำต้องมีการตรวจสอบโดยองค์กรเอกชน หรือหน่วยงานภายนอกหรือสื่อมวลชน
- (7) รัฐต้องให้การสนับสนุนระบบการแก้ไขฟื้นฟูพัฒนานิสัยนักโทษของกรมราชทัณฑ์อย่างจริงจัง และส่งเสริมให้มีการฝึกอาชีพ ประเภทที่สามารถนำไปดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษได้ รวมทั้งต้องสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนว่า ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเป็นคนดีและไม่เป็นภัยแก่สังคมแล้ว นอกจากนี้รัฐต้องดำเนินการให้มีการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังหรือนักโทษผู้พ้นโทษได้สมัครเข้าทำงานได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป
- (8) กรมราชทัณฑ์ต้องหาวิธีการให้ผู้ต้องขังสามารถรับรู้ข่าวสาร เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือบ้านเมืองเมื่อพ้นโทษ

มาตรการระยะยาว

รัฐต้องจัดให้มีสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังที่คดียังไม่เสร็จเด็ดขาด โดยการแยกออกจากนักโทษที่คดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว ให้เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในมาตรา 33 ที่บัญญัติว่า "ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาและจำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนผู้กระทำความผิดมิได้" ซึ่งกรณีเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข เพราะมีฉะนั้นแล้วจะทำให้บุคคลที่มีได้เป็นอาชญากร กลายเป็นอาชญากร ซึ่งยากที่จะแก้ไขได้ในภายหลัง

แต่อย่างไรก็ตาม การให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของนักโทษจะบรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับสภาพในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความเหมาะสมในหลายๆ ประการ อันเป็นที่มุ่งหวังต่อไปในอนาคตว่านักโทษหรือผู้กระทำความผิด ที่ต้องรับโทษอยู่ในเรือนจำ จะได้รับความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของทุกองค์กรในสังคมหรือประเทศ ในการช่วยกันส่งเสริมให้มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของนักโทษในฐานะพลเมืองของประเทศ ที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป อันจะทำให้ประเทศไทยพัฒนาก้าวหน้าทันกับยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงของนานาประเทศต่อไป